

Beatriz vs O Salvador: a moza que desafía unha das lexislacións máis restritivas contra o aborto

Montse Barba

Comunicación EntrePobos

Agrupación Ciudadana por la Despenalización del Aborto / Women's Equality Center

“Eu só quero que ningunha persoa máis pase polo que pasou a miña filla”, dixo a nai de Beatriz ante a Corte IDH

O aborto considérase delito no Salvador baixo calquera circunstancia dende 1998, con penas de entre 30 e 50 anos de cárcere a partir das 20 semanas ao considerarse homicidio agravado. Tamén se a vida da nai, como no caso da moza Beatriz (nome ficticio para defender a súa memoria, pero tamén os dereitos de todas), corre perigo. De aí que a audiencia pública sobre este caso que tivo lugar na Corte Interamericana de Derechos Humanos (Corte IDH), a fins de marzo do 2023, sexa desafiante e trascendente, xa que pode marcar un antes e un despois para as mulleres, non só no país e en Centroamérica, senón en todo o continente.

Todo iso nun momento no que a liberdade sexual e reprodutiva estase a ver ameazada por grupos de ultradereita en todo o planeta, coa anulación, a comezos de ano, da sentenza *Roe vs Wade*, que hai medio século recoñecía o aborto en Estados Unidos. E no medio dun clima de retroceso de liberdades no Salvador, cuxo goberno se acolle ao réxime de excepción para intimidar persoas e aplanar organizacións que defenden a xustiza e os dereitos humanos. Para o presidente Nayib Bukele, que cando aspiraba a

liderar o país era partidario do seu regulamento parcial, o aborto é agora “un xenocidio”.

BEATRIZ QUERÍA VIVIR

A historia de Beatriz é a de tantas mulleres que queren vivir en plenitude e decidir sobre os seus corpos. Comeza hai 10 anos cando queda embarazada por segunda vez e lle diagnostican unha malformación conxénita do feto con anencefalia (sen cerebro), unha condición incompatible coa vida extrauterina. Un equipo médico de 15 especialistas explicalle que, se este segundo embarazo avanza, existe unha alta probabilidade de que ela morra.

No seu primeiro embarazo, dous anos antes e de alto risco polas súas enfermidades, Beatriz tivo preeclampsia severa (un trastorno de hipertensión perigoso que afecta a algunhas mulleres durante a xestación) e tivéronlle que realizar unha cesárea. O seu bebé tivo que permanecer 38 días internado no hospital ao ser diagnosticado como “recén nacido pretérmino con síndrome de distrés respiratorio e enterocolite necrotizante”. O pequeno tivo problemas posteriores no seu desenvolvemento.

CRONOLOXÍA DO CASO BEATRIZ

2011

Beatriz tiña 20 anos e vivía con moi escasos recursos no municipio de Jiquilisco, O Salvador, cando se lle diagnosticou Lupus Eritematoso Sistemático, nefropatía lúpica e artrite reumatoídea. Durante o seu primeiro embarazo, en 2011, tivo que ser hospitalizada en dúas ocasións por anemia e lupus. O parto complicouse por preeclampsia e, despois dunha cesárea, o seu fillo sobreviviu tras permanecer máis dun mes ingresado.

2012

Debido á enfermidade e complicacións do embarazo, en 2012 un médico do Hospital Nacional de Maternidad recomendoulle que non volvera quedar embarazada, pero ela temía que morrera o fillo que acaba de ter, polo seu fráxil estado de saúde, e quería volver ser nai.

Febreiro 2013

Beatriz soubo que estaba de novo embarazada de once semanas e informárona de que era un embarazo de alto risco. O 7 de marzo diagnosticáronlle unha malformación congénita do feto con anencefalia (sen cerebro), condición incompatible coa vida extrauterina. O Comité Médico formado por 15 médicos directores de área do Hospital Nacional de Maternidad, recomendou que se interrompese o embarazo por ser inviable e pór en risco a saúde e vida de Beatriz.

Maio 2013

Ante a prohibición de aborto terapéutico na lexislación do Salvador, a defensa legal de Beatriz presentou unha demanda de amparo solicitando a interrupción do embarazo a efectos de salvar a súa vida. A Sala Constitucional admitiuna e dictou unha medida cautelar, pero o 28 de maio de 2013 declarou que non tiña lugar a demanda xa que considerou que non houbo unha conduta omisiva por parte das autoridades demandadas que tivera producido un grave perigo nos dereitos á vida e á saúde de Beatriz.

A Corte IDH pronúnciase contra o caso Beatriz. Require ao Estado salvadoreño tomar todas as medidas médicas necesarias para asegurar, de xeito urxente, a debida protección dos dereitos á vida e integridade persoal de Beatriz.

Xuño 2013

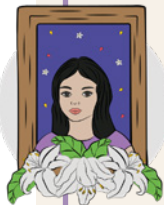
Beatriz foi sometida a unha intervención de urxencia e o feto faleceu cinco horas despois.

Setembro 2017

A Comisión Interamericana de Derechos Humanos (CIDH) da Organización de Estados Americanos (OEA), recoñeceu a gravidade desta violación de dereitos, admitindo a demanda interposta en contra do Estado pola familia de Beatriz, la Colectiva Feminista para el Desarrollo Local de El Salvador, la Agrupación Ciudadana para la Despenalización del Aborto Terapéutico, Ético y Eugénico del Salvador, IPAS Centroamérica e o Centro por la Justicia y el Derecho Internacional.

Outubro 2017

Falece Beatriz polas consecuencias derivadas na súa saúde dun accidente leve de moto.

Xaneiro 2022

A Agrupación Ciudadana para la Despenalización del Aborto Terapéutico presenta perante a Corte Interamericana de Derechos Humanos (Corte IDH) o Caso Beatriz.

Marzo 2023

Celébrase a audiencia pública en Costa Rica, sede da Corte IDH, polo Caso Beatriz. Os feminismos clamán #JusticiaparaBeatriz

APOIO DAS ORGANIZACIÓNS

Para poder abortar, Beatriz busca o apoio da Agrupación Ciudadana para la Despenalización del Aborto, que inicia unha campaña na súa defensa. In extremis e anuladas outras vías, en maio de 2013, a Corte IDH, máximo tribunal en materia de dereitos humanos do continente americano, require do Estado salvadoreño que tome todas as medidas médicas necesarias para asegurar a vida e integridade persoal de Beatriz.

Tras 81 días de tortura, en xuño de 2013, esta mestra de 22 anos do municipio de Jiquilisco, é sometida a unha intervención. O feto morre ás cinco horas. A súa saúde queda moi deteriorada e catro anos máis tarde falece de neumonía, que adquiriu ao ser hospitalizada tras un leve accidente de moto, deixando un fillo de 5 anos.

ESPERANZA E REPARACIÓN

Unha década máis tarde, o caso de Beatriz converteuse nun símbolo para as feministas salvadoreñas, que articularon a campaña #JusticiaParaBeatriz, enchendo de panos verdes e morados co rostro da moza as rúas latinoamericanas e o universo virtual. "Esperanza" é a palabra que escolle Morena Herrera, unha das undadoras da Colectiva Feminista para el Desarrollo Local e da Agrupación Ciudadana por la Despenalización del Aborto, cando lle pedimos que valore a audiencia da Corte IDH de marzo, que ela seguiu mi atenta. Unha vista que comezou coas declaracións da nai de Beatriz: "Eu só quero que ningunha persoa máis pase polo que pasou a miña filla", sinalou en San José, Costa Rica.

Herrera opina que "na Audiencia da Corte IDH evidenciouse que a penalización absoluta do aborto no Salvador, igual que noutros países, ten graves consecuencias para a vida, a saúde física, a saúde emocional e a integridade das mulleres". Tanto a lexislación como a actuación das autoridades implicaron "unha violación de dereitos humanos de Beatriz e unha tortura", engade.

A sentenza da Corte IDH agárdase para fins de 2023 ou inicios de 2024 e sería de obrigado cumprimento no Salvador. Ademais, a súa xurisprudencia poderase aplicar noutros países de América Latina e Caribe. Pode ser determinante nunha rexión que concentra as lexislacións máis restritivas en dereitos sexuais e reprodutivos da muller: non hai ningún suposto no que se permita abortar en Nicaragua, O Salvador, Honduras, República Dominicana e Haití.

"O seu alcance é moi importante. A campaña Xustiza para Beatriz pode acadar un cambio lexislativo, un cambio político e a reparación para a súa familia, pero tamén vai contribuír a ir superando o estigma cara as mulleres que necesitan e deciden abortar, porque ser unha muller embarazada ou persoa xestante, tal e como está a lexislación actual, termina negando ás persoas a condición de suxeitos de dereito", explica Herrera, que acompañou a moitas mulleres privadas de liberdade por abortar, en moitas ocasións por embarazos consecuencia de violencia sexual.

MANUELA, O PRECEDENTE DO CASO BEATRIZ

Perante a posibilidade dun posible desacato ou dilación no cumprimento dunha sentenza condenatoria, Morena Herrera é clara: "O Salvador está obrigado a cumprila. Pode ser que nun primeiro momento o goberno de Bukele faga declaracións de non acatamento, pero eles saben que a teñen que cumprir, como están empezando a facer coa sentenza do 'Caso Manuela', aínda que haxa aspectos moi importantes pendentes polo de agora".

En efecto, o 'Caso Manuela' é o precedente máis claro do 'Caso Beatriz'. En 2008, Manuela, nai salvadoreña de 31 anos, sufriu un

PREMIO SIMONE VEIL A UNHA REFERENCIA EN FEMINISMO E DEREITOS HUMANOS

O 8 de marzo, a Agrupación Cidadá pola Despenalización do Aborto recibiu o premio Simone Veil de mans do Ministerio de Exteriores do Goberno de Francia, un galardón que supuxo un importante respaldo ao traballo que leva a cabo a organización que lidera Morena Herrera.

“Recibino co sentimento de ser afortunada por representar a esta organización, que loitou moito e foi moi estigmatizada. No momento en que o recibín experimentei un estremezamento, primeiro ao ver a cara das persoas que integramos a Agrupación Cidadá e que colaboraron ao longo deste proceso, pero tamén das mulleres que foron liberadas (70), que seguen a loitar por abrirse espazo na sociedade salvadoreña e loitan contra o estigma de ter estado encarceradas”, lembra Herrera, que destaca un caso, o de María Teresa Rivera, a primeira muller que obtivo asilo político por aborto na historia do dereito humanitario, en Suecia.

“Tamén pensei”, continúa, *“en que todas as nenas poidan vivir libres de estigmas e tomar decisións para a súa vida, e en que todas as adolescentes poidan chegar a ter unha vida máis libre”. “Lembrei as nenas que apoiamos e que viviron maternidades impostas produto de feitos criminais e violentos, embarazos resultado de violacións... E lembrei as persoas e organizacións solidarias por todo o mundo”,* engade.

“No Salvador, defender dereitos humanos, en xeral, non é fácil. Defender dereitos das mulleres tampouco, e dereitos sexuais e reprodutivos aínda menos. En primeiro lugar, porque fai falta un recoñecemento claro na nosa xurisprudencia e na maneira de abordar políticas públicas. E porque as persoas que os defendemos enfrontámonos a campañas de desprestixio. Ameazáronnos en varias ocasións coa idea de que nos van aplicar un artigo do código penal de indución do aborto e mesmo nos acusaron de defender delitos. Porén, nós temos demostrado que temos dereito a loitar contra unha lexislación e unhas políticas públicas inxustas”, conclúe a activista salvadoreña.

aborto espontáneo e unha forte hemorraxia. Cando conseguiu ser atendida, a médica denunciouna por un suposto “homicidio en perxuro do seu fillo recém nacido”. Foi detida e impúxoselle unha pena de 30 anos. Morreu de cancro no cárcere, esposada á cama do hospital e sen recibir os cuidados de saúde necesarios.

En decembro de 2021, a Corte IDH confirmou que o Estado salvadoreño cometera un erro: Manuela tivera unha emerxencia obstétrica provocada por unha preeclampsia.

O seu caso conmoveu a comunidade internacional, como ocorre agora co de Beatriz, quen, como Manuela e outras moitas, quería vivir e, coa súa memoria, busca reparación para a súa familia e xustiza para outras mulleres que se poidan atopar na súa situación.

“Necesitamos despenalizar conciencias, que o aborto deixe de ser un tema tabú e comezar a conversar, porque é unha realidade de saúde pública.”

Dende a reforma do Código Penal no Salvador, a fins dos anos 90, 181 mulleres foron condenadas a penas de ata 50 anos. Pero, ademais da privación de liberdade, as mulleres que deciden facelo ou defenden a liberdade reprodutiva enfróntanse a un estigma, arraigado na sociedade salvadoreña.

Para Morena Herrera, este estigma está moi relacionado con toda a esfera punitiva e de culpa que ten o aborto nas nosas sociedades. Neste sentido, *“moitas organizacións e varias feministas están falando da necesidade non só de despenalizar en termos legais, senón de despenalizar as conciencias, e empezar a falar de*

xeito tranquilo e directo sobre o aborto”. “Necesitamos que deixe de ser un tema tabú e comezar a conversar porque é unha realidade de saúde pública, en moitos casos é un dereito, e moitas mulleres vívenlo como un alivio a unha situación que atravesan, pero non se atreven a dicir. É importante falar sobre as experiencias que coñecemos e as nosas propias”, subliña Herrera.

Na actualidade hai organizacións e grupos moi poderosos economicamente e con influencia que se opoñen aos dereitos reprodutivos das mulleres, unha realidade que non afecta soamente a Centroamérica. Tamén en Estados Unidos ou Europa, a penalización da interrupción do embarazo forma parte da axenda da ultradereita e os sectores máis reaccionarios.

“Estas forzas representan un perigo para os dereitos e as conquistas. Pero creo que é importante a crecente convicción das mulleres e de moitos homes, de que non podemos renunciar á autonomía, á liberdade, a ser suxeitas de derecho. Somos cada vez máis as que defendemos os nosos dereitos, e enfrontamos os riscos e perigos que conleva facelo, dende unha perspectiva esperanzadora e de futuro”, conclúe Morena Herrera. 🇵🇷

SÚMATE Á CAMPAÑA
#JusticiaparaBeatriz

